

Modern krishantering:

Flexibilitet, ledarskap och stärkta egna resurser

Magnus Brolin
leg psykolog, leg psykoterapeut

Per Calleberg
leg psykolog, biolog

Mikael Westrell
socioonom, leg psykoterapeut

Kollektiva reaktioner på larm (Poole & Springett, 1998)

Människor reagerar olika på ett larm / potentiell nödsituation:

- 10% accepterar faran
- 30% undersöker
- 60% ignorerar/förnekar faran

Kollektiva reaktioner på fara

(enl Sund, 1985;
Harst/Madsen, 1976; Canter, Donald & Wood, 1988)

När faran väl är accepterad:

- 25% blir handlingskraftiga
  - Flyr (10%)
  - Tar strid (5%)
  - Hjälper andra (10%)
- 60% väntar på initiativ från andra
- 15% problematiska
  - Handlingsförlamning (12-14%)
  - Panik (1-3%)

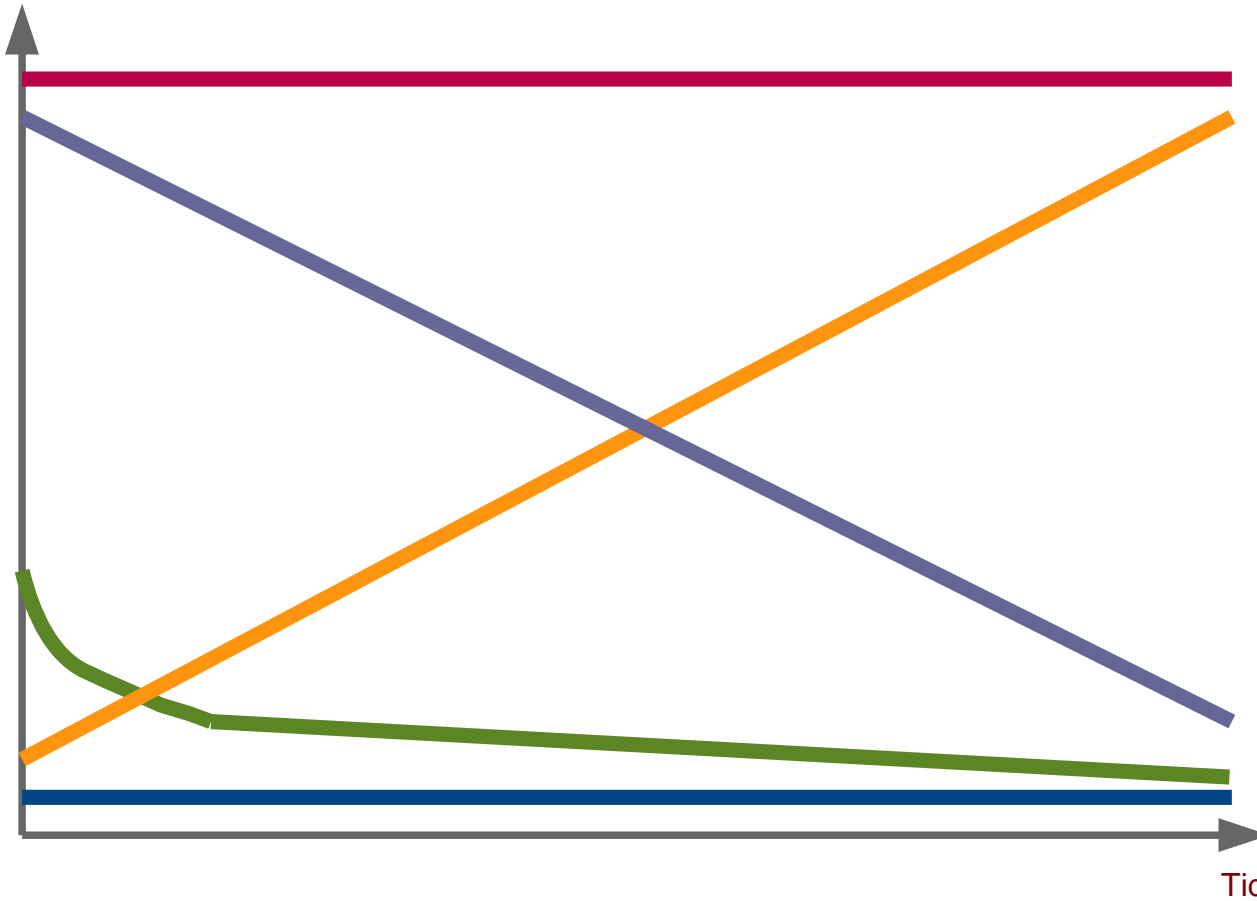
Krisreaktioner – mönster

(Fritt efter Bonanno & Mancini, 2008; Norris et al., 2009; Michel, 2010).

(Fritt efter Bonanno &

Symtom

- Motståndskraft } 30-60 %
- Stresstålighet } 30-60 %
- Återhämtning 15-25 %
- Kroniska besvär 5-30 %
- Senare besvär 0-15 %

Chefens trefaldiga ansvar vid kris

- För verksamheten
arbetsleda
omstrukturera
prioritera
- För de anställda
bemötande
information
samordning av insatser
- För sig själv
hur involverad?
ökade krav
söka stöd

Ledarskapsstilar

Olika ledarskapsstilar och deras uttryck i krissituationer

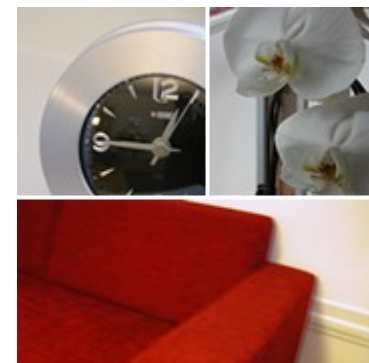
- Konventionellt ledarskap
Beställaren
- Abdikerat ledarskap
Den naive
- Utvecklande ledarskap
Den ömsesidige

Kritik mot debriefing (Rose, et al., 2009)

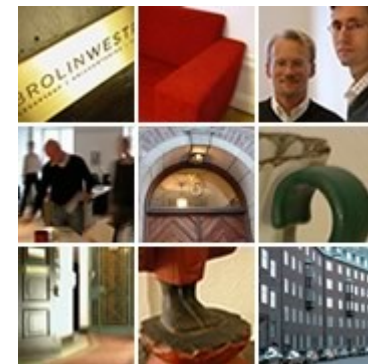
- Metod framtagen för räddningspersonal
- Överbehandlar
- Risker med enstaka sessioner
- Återtraumatisering
- Sekundärtraumatisering
- Saknas bevis för att metoden är effektiv

Olika typer av drabbade (Rahe, 2005)

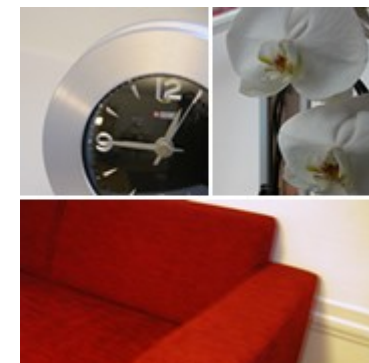

- Primärt drabbade
  - ✓ De som själva var utsatta för en händelse
- Sekundärt drabbade
  - ✓ Räddningspersonal och liknande
- Tertiärt drabbade
  - ✓ Vittnen, men ej direkt utsatta
- Indirekt drabbade
  - ✓ Anhöriga till primärt drabbade
  - ✓ De som nästan blev primärt drabbade
  - ✓ Sjukvårdspersonal, kamratstödjare och liknande
  - ✓ Övriga, t.ex. tidigare drabbade som kan leva sig in i de drabbades situation

Evidensbaserad krishantering

- Drabbade bör få tillgång till empatiskt stöd
- Stödet kan vara praktiskt, emotionellt och socialt
- Information om vanliga reaktioner och bemästring
- För individer med lättare reaktioner som varat mindre än 4 veckor är observerande väntan tillräckligt
- Psykologisk debriefing bör man avstå från
- Screening av högriskindivider en månad efter traumat
- Personer med PTSD ska ha tillgång till traumaspecifik terapi inom en månad
- Okänsligt bemötande kan ge återtraumatisering

Källor:

*Kunskapscentrum för katastrofpsykiatri, Uppsala,
Socialstyrelsens kunskapscentrum för krisberedskap
National Institute for Health and Clinical Excellence, 2005
Rose, Bisson, Churchill & Wessely (2009). Cochrane Review*

Fem grundprinciper (Hobfoll, 2007)

- Säkerhet
- Lugn
- Samhörighet
- Tillit
- Hopp

Psykologisk första hjälp (Socialstyrelsen, 2008)

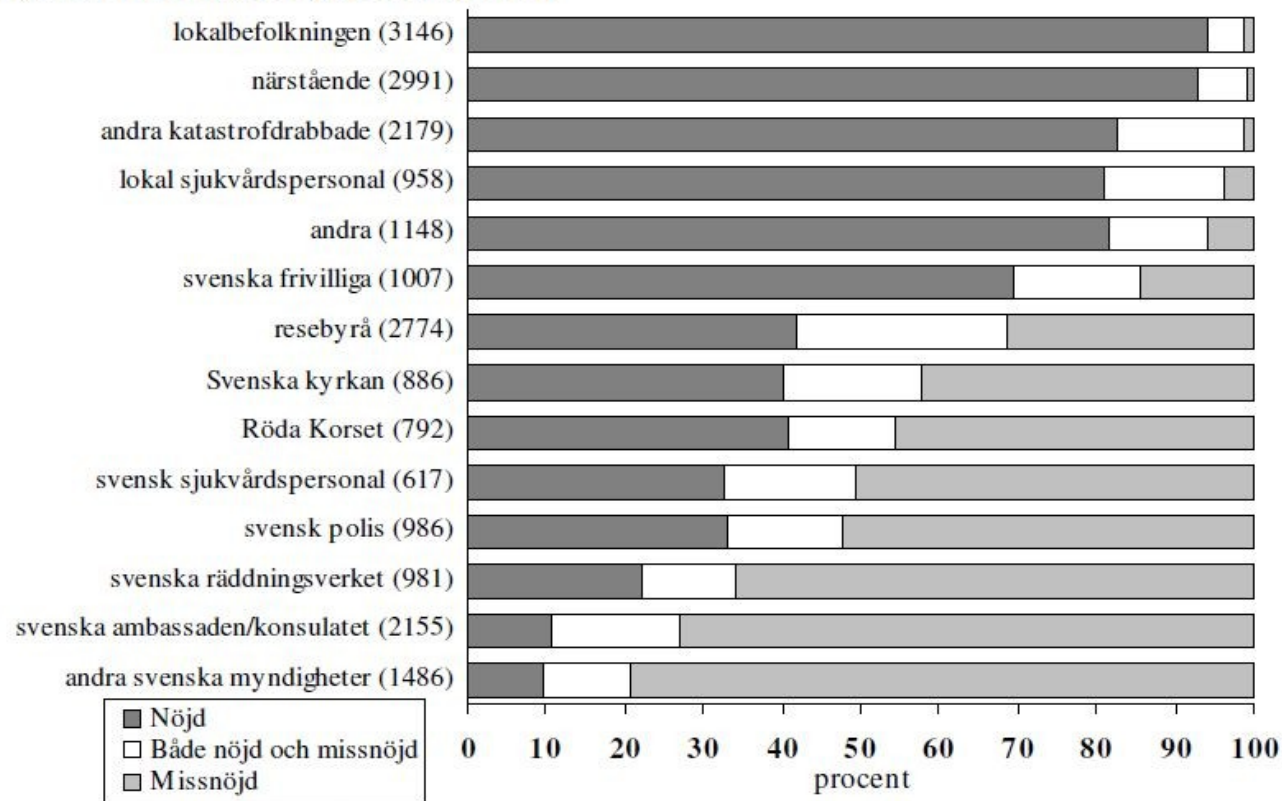
- Etablera empatisk, icke påträngande kontakt
- Fysisk säkerhet och emotionell trygghet
- Lugna sådana som är överväldigade
- Undersök akuta behov och skaffa information
- Praktiskt stöd och information för att drabbade själva ska kunna ta itu med sina behov
- Koppla samman drabbade med sina sociala nätverk
- Uppmuntra positiva bemästringsstrategier och att alla tar aktiv del i sin egen återhämtning
- Förmedla information om krisreaktioner och bemästring
- Klargör hur länge du är tillgänglig och koppla samman drabbade med andra hjälpinstanser

Hur värderas hjälpen? (Bergh Johannesson et al., 2006)

Figur 2. Värdering av hjälp före hemresa

(Antal av svarande för vilka hjälpen var aktuell anges inom parentes.)

Insatser, sammanfattning

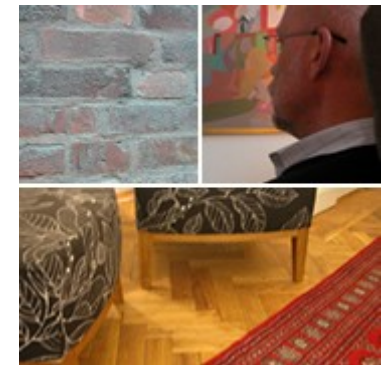
- Tidig fas (dagar)
  - Chefsstöd, hjälp med bedömning
  - Psykologisk första hjälp
- Mellanfas (veckor)
  - Chefsstöd
  - Gruppsamtal och/eller individuella samtal (avlastande samtal, bedömning)
- Sen fas (månader)
  - Chefsstöd
  - Behandlingsinsatser
- Utvärdering och avslut

Behandling vid PTSD (Foa, et al., 2009; TENTS, 2010)

Metod	Rekommenderas	Evidens
KBT/KPT	✓	RCT
PDT	✓ Med vissa begränsningar	Empiri
BEP	✓ Eklektisk korttidsterapi	RCT
EMDR	✓	RCT
Bildterapi	✓ Med vissa begränsningar	Empiri
Hypnos	✓ Komplement till annan beh.	Empiri
ACT	✗ Ej effektivt	RCT
DBT	✗ Ej effektivt	RCT
TA	✗ Ej effektivt	RCT
Debriefing	✗ Ej effektivt / skadligt	Metastudier
Gruppterapi	? Komplement till indiv.beh.	Empiri
Farmakoterapi	? Inte förstahandsval	RCT

Källor för sammanställning av behandlingsrekommendationer

- National Institute for Health and Clinical Excellence, England
- Foa, E.B., Keane, T.M., Friedman, M.J. & Cohen, J.A. (2009). *Effective Treatments for PTSD: Practice Guidelines from the International Society for Traumatic Stress Studies*. New York: Guilford Press.
- The European Network for Traumatic Stress
- Kunskapscentrum för katastrofpsykiatri, Uppsala
- Statens Beredning för Utvärdering av medicinsk behandling

